

УДК 630 (092)

Н. П. ТРІПУТІНА *
НАУКОВИЙ ДОРОБОК ПРОФЕСОРА О. І. КОЛЕСНІКОВА
(20 – 30-і рр. XX ст.)

Харківська національна академія міського господарства

Проаналізовано основні наукові роботи професора О. І. Колеснікова харківського періоду його діяльності (1920 – 1930-і рр.) і визначено основні напрями його досліджень у ті роки.

Ключові слова: Наукові дослідження, О. І. Колесніков.

Олександр Іванович Колесніков (1929 р.)

5 листопада 2008 р. (за іншими джерелами 28 жовтня) виповнюється 120 років від дня народження видатного українського лісівника, дендролога та паркобудівника, професора, доктора сільськогосподарських наук О. І. Колеснікова (1888 – 1972). Діяльність професора

---

* © Н. П. Тріпутіна, 2008

протягом його тривалого, сповненого напруженої роботи життя мала багатовекторну спрямованість. Значним був його внесок у розвиток вищої фахової освіти у лісівництві та зеленому будівництві; професор брав участь у проектуванні озеленення міст, складанні проектів садів і парків; здійснював функції керівника-адміністратора у різних галузях діяльності. Але протягом усього життя він не переставав бути насамперед науковцем.

Метою цієї статті є аналіз доробку О. І. Колеснікова у різних напрямках наукових досліджень протягом харківського періоду його життя.

Під час навчання на лісовому факультеті Новоолександрійського інституту сільського господарства і лісівництва Олександр Іванович мав нагоду ознайомитися з науковою роботою таких видатних українських лісівників, як О. Г. Марченко, Й. Г. Сурож, З. С. Курдіані, І. О. Яхонтов, І. О. Дроздовський, Ф. Р. Забийворог. Після отримання у 1915 р. диплома лісівника першого ступеня випускника тоді вже Харківського сільськогосподарського інституту було залишено при ньому для підготовки до професорського звання. Для наукової роботи його направили на рідну йому Катеринославщину, на Комісарівську дослідну ділянку Верхньодніпровського лісництва [1, арк. 20 – 22]. За рік по тому у журналі Міністерства землеробства „Сельское хозяйство и лесоводство” було опубліковано його першу наукову роботу „Лесоводственное и финансовое значение белой акации в степном лесоразведении” [6]. В ній розглянуто водночас питання дендрологічного характеру (інтродукція білої акації в умовах українського степу), проблеми створення лісових культур у посушливих умовах і економічна сторона цієї діяльності.

Літній сезон 1917 року молодий дослідник провів у експедиції по Південному берегу Криму, де в зоні від Алушти до Балаклави вивчав видовий склад, розповсюдження та запаси рослин, які містять дубильні речовини [31]. Наукові результати цієї експедиції знайшли відображення у його роботі 1927 р. *"Деякі відомості про сумах у Криму та на Україні"* [11].

Тим часом події політичного життя Росії виводили на перше місце нові дуже серйозні проблеми. Внаслідок руйнування лісового господарства України в період війн і революцій лісова справа опинилася на межі катастрофи, оскільки зруйновані були не тільки власне ліси, але й структура управління ними. За оцінкою професора, у 8 губерніях України (нагадаємо, що згідно з Ризькою угодою від 18 березня 1921 р., УРСР втратила частину західних лісистих територій – Н.Т.) з 1914 по 1923 рр. загальна площа лісів зменшилася із 4 499 155 до 3 319 648 десятин [7, с. 122]. Перед лісівниками постало завдання відродити націоналізовані ліси України й налагодити лісове господарство. Активну участь у розробці теоретичних настанов, нормативної бази вирішення цих проблем та у підготовці фахівців лісової справи взяв молодий асистент (1918 р.), а невдовзі – професор (1922 р.) і завідувач новоутвореної кафедри "Державне лісове господарство та статистика" Олександр Іванович Колесніков.

Низку його наукових статей у ці роки було присвячено питанням економіки лісового господарства.

В умовах суцільної руїни та необхідності щонайшвидшої господарської відбудови керівництво держави вбачало в лісах здебільшого джерело цінної сировини для народного господарства, можливу статтю валютних надходжень країни. Цій проблематиці було присвячено статтю *"Лесные ресурсы Украины и её лесоэкспортные возможности"*, надруковану 1923-го року у збірці "Экспортные ресурсы Украины" [7]. Попри таку назву, зміст статті був фактично спрямований на доведення тези, що тогочасний жахливий стан лісового господарства України не дає змогу розраховувати на можливість великого експорту деревини з неї. Ще красномовніше і зовсім не святково звучить початок публікації професора О. І. Колеснікова *"Лесные ресурсы УССР"* у ювілейній збірці "Производительные силы, искусство, промышленность и торговля СССР" до 10-х роковин Жовтня. *"Лесные богатства Украины не велики"*, – з цього починається стаття, в якій після докладного аналізу скрутного становища в українському лісовому господарстві стверджується думка про

необхідність дуже обережно та грамотно експлуатувати ліси України і дбати насамперед про широкомасштабне лісовідновлення [12].

Намаганням тогочасних лісівників виправити жахливе становище лісового господарства було присвячено статтю професора Колеснікова *"Лісова справа в народному господарстві і шляхи її відродження на Україні"* [9]. Докладно проаналізувавши загальносвітову історію та історію лісової справи, професор доходить висновку про доцільність установаження державної власності на ліси. Далі висвітлюється хід робіт щодо виведення лісового господарства України з глибокої кризи та накреслюється програма дій подолання кризових явищ. Передумовою успішного проведення відбудови лісового господарства професор вважає переведення його на госпрозрахункові засади. Як на найважливіший крок на шляху такого відродження автор вказує на обмежування лісового фонду та виділення його з-поміж інших земель (землепорядкування лісового фонду). Далі науковець наголошує на небезпеці цілковитого знищення лісів, переданих у користування сільським громадам, в разі відсутності суворого контролю за лісокористуванням з боку державних органів. Наступним необхідним заходом з відбудови лісового господарства він вважає проведення лісовпорядкування. Далі професор зупиняється на важливості лісокультурних заходів. За підрахунками вченого, на території України на той час існувало 722 686 десятин невідновленої лісової площі, що завдавало державі щорічно 5–6 мільйонів карбованців збитку. Заліснення цих площ цінними лісовими породами із застосуванням методів селекції Олександр Іванович вважав основою подальшого зростання лісового господарства. Поряд із цим він підкреслював необхідність установаження науково обґрунтованих норм лісокористування. Надзвичайно велике значення надавав професор належній постановці лісової дослідної справи в умовах України. Приділив професор увагу також підготовці кадрів лісових працівників, і вдосконаленню системи управління лісовою справою.

Спеціально питанню землепорядкування на лісових площах було присвячено його статті *"Обмежування лісового фонду України та відокремлення лісів селянського вжитку"* 1925 року [10].

Проблемі встановлення балансу між лісогосподарськими та лісопромисловими органами було присвячено статтю в № 1 журналу *"Сільськогосподарський пролетар"* *"К вопросу о едином лесном органе"* за 1923 р. Відстоюючи справді державні інтереси, автор категорично постає проти підпорядкування Гублісвідділів (лісогосподарських органів) Всеукраїнській раді народного господарства (ВРНГ) як органу лісозаготівельному. *"Об'єднаний лісовий орган в силу особових умов та задач лісової господарської справи на Україні завжди повинен мати на першому плані інтереси лісового господарства і сприяти розвитку лісопромисловості лише при гарантії не заподіяння цим шкоди лісовому господарству"* [8].

У жовтні 1923 р. в Харківському сільськогосподарському інституті працювала комісія з атестації викладацького й технічного персоналу. У висновку стосовно професора Колеснікова вона зокрема зазначила: *"Цікавиться новими течіями науки"* [4. – Оп. 7. – Спр. 7. – арк. 13]. Ця цікавість, вірогідно, і спонукала професора у 1923–24 рр. відновити перервані громадянською війною дослідження і постати справжнім піонером в області селекції деревних порід, на що вказував у своїх нарисах С. С. П'ятницький [30, с. 94]. До його наукових інтересів у ці роки входили питання самозапилення деревних порід і гібридизації дуба, липи, сосни та ін. Російський дослідник Ірошніков зарахував діяльність О. І. Колеснікова до першого періоду розвитку селекційної справи в СРСР, коли відбулися *"наукове обґрунтування селекції деревних порід як проблеми, важливої для лісового господарства, а також розробка приблизної програми та прийомів селекції"* [5, с. 234].

У 1921 році для кращого забезпечення навчального процесу у користування Харківському сільськогосподарському інституті було передано дві лісові дачі біля Чугуєва: Кочетокську дубову (близько 9 тис. га) та Близньомалиновську соснову (близько 3 тис. га), які увійшли до складу Чугуєво-Бабчанського навчально-досвідного лісництва [4.– Оп. 7. – Спр. 3. – арк. 17]. У лютому 1926 р. було прийнято ухвалу про суцільне передання

Чугуєво-Бабчанського лісництва Харківському сільськогосподарському інституту із правом використовувати прибутки від його експлуатації лише на господарські потреби лісового факультету [4. – Оп. 7. – Спр. 16. – арк. 1]. Від 1927 р. на базі цього лісництва було розгорнуто науково-дослідні роботи з питань: „вивчення процесу статевого та вегетативного розмноження деревних порід, законів мінливості та спадковості їх, здатності до самозапилення та утворення гібридних форм, вивчення расового складу, умов зростання та господарчого значення рас основних деревних порід у насадженнях Чугуєво-Бабчанського лісництва та ін.”. Результати цих досліджень покладені в основу опублікованої у 1928 р. у № 10 Вістей ХСГІ праці О. І. Колеснікова „*Про раси дуба звичайного (Quercus robur L.) та їх селекцію*” [15]. Окрім цінної наукової інформації стосовно рас дуба, вона містила наполегливе ствердження вченого про необхідність введення до програми вищої лісової школи викладання підвалин лісової генетики та селекції.

З книги В. В. Гурського „Красно-Тростянецкая лесная опытная станция [Обзор научно-исследовательских работ за 35 лет]” ми дізнаємося: „З 1928 по 1932 рік за ініціативою О. І. Колеснікова та завданням Бюро з лісової дослідної справи Всеукраїнського управління лісами на станції було виконано крупні роботи із закладання дослідних географічних культур сосни у Тростянецькому лісництві (19,6 га), ясена (2,18 га) та дуба (1,15 га) в Нескучанському лісництві Тростянецького лісгоспу, насіння яких було отримано із різних місць СРСР” [3, с. 47]. За інформацією С. А. Лось, „нині культури мають добрий стан і не втратили своєї виключної цінності” [29, с. 246]. Ці географічні та екологічні культури сосни, ясена й дуба дослідники радянської доби визнавали „найбільш представницькими” [5, с. 234].

1929 р. став для О. І. Колеснікова, так би мовити, вищою точкою сходження до вершин селекційної справи в галузі лісівництва. Початок цього переломного року було ознаменовано виступом професора з доповіддю „*К вопросу о самоопылении лесных пород и его значении для генетики и селекции*” на Всесоюзному з’їзді з генетики, селекції, насінництва та племінного тваринництва, який відбувся у Ленінграді 10 – 16 січня [16]. У цьому форумі професор О. І. Колесніков брав участь як завідувач відділення лісових рослин Українського інституту прикладної ботаніки. На початку своєї доповіді професор робить докладний огляд стану розробки питань генетики та селекції у світовій і вітчизняній науці. Далі Олександр Іванович сформулював низку першочергових завдань, від вирішення яких залежатиме подальший успіх досліджень із селекції лісових порід, і ознайомив колег із ходом і результатами дослідів, проведених на базі дендропарку ХСГІ та в Чугуєво-Бабчанському лісництві протягом 1926 – 1929 рр.

Далі за хронологією йшла його програмна стаття „*Ближайшие задачи лесной селекции*” у № 2 – 3 московського видання „Лесное хозяйство” за 1929 р. З неї можна почерпнути докладні відомості про історію й тогочасний стан лісоселекційної справи у світі та звіт про роботу вітчизняних генетиків-селекціонерів у цій царині. Завершується публікація, як і всі зазвичай статті професора, рекомендаціями організаційного плану „ставити питання про необхідність включення питань генетики та селекції до програми робіт лісових досвідних установ і створення спеціальних селекційних лісових станцій, а також про необхідність включення зазначених питань в учбові програми вищої лісової школи” [17, с. 49].

Улітку 1929-го професора було делеговано від України на I Міжнародний конгрес лісових досвідних станцій, що проходив 21 – 27 липня у Стокгольмі, де до уваги колег науковець запропонував змістовну доповідь „*Про потребу вивчати питання лісової генетики та селекції по лісових досвідних станціях і про деякі наслідки у цій справі на Україні*” [18]. В цій доповіді професор переконливо доводив безперечну ефективність використання наукового апарату генетики для виведення нових, досконаліших порід деревних культур, палко закликав до ідеї створення міжнародної мережі лісових досвідних станцій „зі спільною програмою та єдиною методою роботи”. Він навіть запропонував можливий план дій цієї асоціації. Під час того наукового відрядженням вчений відвідав дослідні лісові установи в Данії, об’їхав Німеччину (Аборсвальд, Кенігсберг, Лейпциг). У

спілкуванні з іноземними колегами, як і у знайомстві із закордонними джерелами інформації, йому дуже допомагало вільне володіння кількома європейськими мовами (англійською, французькою, німецькою, польською) [1, арк. 20 – 22].

Ще дві розгорнуті публікації з питань розвитку селекції та генетики в лісівництві "*О получении быстрорастущих лесных пород*" [19] і "*Методы получения быстрорастущих древесных пород*" [20] вийшли за підписом професора Колеснікова 1933 року під егідою відповідно – Всесоюзного науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації в Харкові та Всесоюзного інституту рослинництва в Москві.

У 1930-і рр. за тією ж методикою з метою розширення асортименту таксонів і форм рослин у зеленому будівництві професор продовжив експериментальні роботи, працюючи з декоративними деревами та квітами на дослідній ділянці Харківського інституту комунального будівництва і видав роботу "*Новое в интродукции и селекции древесных та цветковых растений для целей зеленого строительства*" [23]. Ці роботи мали особливу цінність, оскільки лише незначна кількість установ проводили на той час дослідження з питань зеленого будівництва. Ще цікавішими вони виглядають з огляду на те, що порушують деякі загальні питання рослинництва. Автор вказує на такі напрями дослідницької роботи, що проводилася в середині 1930-х років:

- інтродукція нових видів і форм декоративних рослин з метою збагачення асортименту рослин у зеленому будівництві;
- накопичення маточних фондів рослин для різних дослідних робіт;
- селекція;
- розмноження, управління розвитком рослин і різні питання техніки культури декоративних рослин.

Загальна кількість видів і форм, зібраних на цих ділянках, сягала у 1935 р. 806 найменувань, із яких 397 становили дерева та чагарники, а 409 – квіткові рослини. Репродукційний матеріал для дослідної ділянки постачали з Ленінградського ботанічного саду АН СРСР, Державного Никітського ботанічного саду, а також із ботанічних садів Москви, Тбілісі, Воронежа, Києва, Туркменії, Берліну, Копенгагену, Нью-Йорку та інших країв і міст. Свої матеріали професорові передала українська урядова експедиція 1933 р. на Тянь-Шань. Зокрема дуже добре прижився на степовому ґрунті едельвейс, вирощений із насіння, зібраного в горах Тянь-Шаню на висоті 3000 м [там само, с. 54]. Серед указаної серії дослідів привертає увагу експеримент з вегетативного одержання форм зі збільшеною кількістю хромосом у соматичних клітинах (поліплоїдів) за методом, розробленим датським ученим Йоргенсоном. Після випробування спочатку на квіткових рослинах цей метод у 1936 р. було успішно застосовано для деревних порід [там само, с. 55]. Цікаві результати надав також експеримент щодо вирощування сіянців з незрілого насіння. Велике значення для практики зеленого будівництва мало дослідження характеру успадкування ознак у декоративних форм мутаційного походження (пірамідальних, кулястих, плакучих, червонолистих тощо), проведене професором усередині 1930-х рр. [там само, с. 58 – 59]. Результати вказаних досліджень були у 1940 р. представлені на Всесоюзній сільськогосподарській виставці. Професора О. І. Колеснікова тоді було нагороджено грамотою від Головного виставкового комітету "*За високоякісні експонати з декоративного садівництва і за велику наукову, виробничу та громадську роботу в галузі садово-паркового мистецтва*" [1, арк. 5]. Ці матеріали, як розповідає сам автор, були далі використані у його книзі "*Декоративные формы древесных пород*", виданій в Москві у 1958 р. [25, с. 23].

Проблемам селекційної роботи з лісовими та садовими деревними породами приділяв увагу професор і в статті "*Новый метод одержання тилку декоративних, плодовых та лісових деревних порід для селекційних потреб*", включеній до № 2 "Записок Харківського інституту комунального господарства", що вийшли у 1937 р. [24].

За часів дискримінації генетичних досліджень в СРСР професор був змушений згорнути роботи в цьому напрямку, але на все життя він залишився відданим прихильником селекції та

генетики – цих технологій майбутнього. Її на схилі років, у 1969 році в журналі "Лесное хозяйство" він надрукував статтю "Расширить исследования по лесной селекции" [27], яка яскраво демонструє нам ту пильну увагу, з якою професор стежив за розвитком генетики та селекції лісових порід. У книзі "Колхицин и получение новых форм сельскохозяйственных растений", в якій розглянуті методи виділення колхіцину з рослинної сировини та використання цієї органічної хімічної речовини для генетичних досліджень, ім'я автора окреслено чорною рамкою, тому що вона побачила світ уже після його смерті, у 1972 р., і виглядає як заповіт науковця майбутнім дослідникам [28]. Роботи О. І. Колеснікова разом з дослідженнями В. М. Сукачова та М. П. Кобранова, на думку О. І. Ірошнікова, "визначили зміст, напрям і методи досліджень в області лісової селекції на тривалий період. Багато їх ідей не втратили свого значення й досі" [5, с. 237].

Не полишав професор у своїх роботах і дендрологічної тематики. У фаховому часописі "Український лісовод" 1928 року друкується його стаття "Про розведення найвигодніших порід дерев на Україні". В ній подано огляд цінних екзотів і вітчизняних деревних порід, рекомендованих для культивування у лісах України. Саме в цій журнальній статті міститься перший невеличкий довідник з дендрології, складений професором О. І. Колесніковим [14].

У 1930-і рр. діяльність професора О. І. Колеснікова було перенесено у сферу зеленого будівництва. Для загальнодержавного вирішення проблем комунального господарства швидко зростаючих міст у 1932 р. в Харкові було створено Всеукраїнський науково-дослідний інститут комунального господарства, до складу якого входив сектор озеленення населених місць [32]. Серед завдань, які були поставлені перед цим підрозділом, були зокрема такі: "підбір і застосування рослинного матеріалу відповідно до об'єктів і мети зеленого будівництва; застосування зелених насаджень для відпочинку й культурних розваг трудящих; питання вирощування садово-декоративних рослин і техніка виконання будівельних робіт; зелених насаджень як санітарно-гігієнічного фактору; економіки та організації зеленого будівництва". Розв'язання цих складних і на той час геть не розроблених питань було довірено професору О. І. Колеснікову як керівнику озеленювального сектора. Працюючи на базі зазначеного НДІ, професор уперше в теорії та практиці зеленого будівництва займається формуванням сортименту декоративних рослин, придатних для цілей озеленювання. У 1934 р. в Харкові вийшов "Сборник работ по зелёному строительству", складений із праць О. І. Колеснікова. Перша з них – написана разом із О. Корніл'євим "Материалы к основному порайонному ассортименту деревьев и кустарников для зелёного строительства Украины" [21]. Як зазначає Ю. І. Вергелес, ним та його колегами в цій роботі було узагальнено "відомості про морфологічні, екологічні, меліоративні, естетичні властивості близько трьох сотень видів дерев і чагарників і видано рекомендації щодо їх використання у складі міських насаджень. Фактично О. І. Колесніков ввів у практику зеленого будівництва метод екологічних шкал, подібний до того, який використовується у лісовій типології, екологічній індикації лісорослинних умов у лісовому господарстві. Для багатьох десятків видів такі відомості було наведено вперше. Територію тодішньої України було поділено на 12 деревокультурних районів, для яких і були розроблені рекомендації стосовно застосування певних порід дерев і чагарників. Це дало змогу перейти до науково обґрунтованого проектування об'єктів зеленого будівництва і значно урізноманітнити видовий склад насаджень загального користування" [2, с. 242]. В роботах Олександра Івановича цього періоду розглянуто також питання кількісних показників зелених насаджень загального користування в містах, зокрема обчислено їх мінімальну питому площу, м² (загальну площу в розрахунку на одного мешканця залежно від природно-географічних умов розташування та розміру міста) [22].

У 30-і рр. професор розробляв нові передові технології вирощування дерев і чагарників в умовах міста та необхідні для цього знаряддя (винахід розбірного металевго вазона для пересаджування великих дерев, уперше успішно застосований на вулицях Харкова) [26, С. 9].

Розглянувши основні наукові праці професора О. І. Колеснікова 1920 – 1930-х рр., не можна не погодитися з думкою його славетного учня, випускника лісового факультету ХСГІ С. С. П'ятницького: "Хоча О. І. Колесніков очолював економічну кафедру, але його наукові інтереси були в іншій області – в області питань дендрології, озеленення і селекції" [30, с. 94].

Можна констатувати, що в ці роки було переважно сформоване коло наукових інтересів професора О. І. Колеснікова, яке в його подальшій діяльності зазнало незначних змін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архів НДІ гірського лісівництва та екології лісу, м. Сочі. – В'язка № 1. – Спр. № 63. – Особова справа О. І. Колеснікова.
2. *Вергелес Ю. І.* Теорія і практика зеленого господарства міст України в контексті праць професора О. І. Колеснікова // Лісова типологія в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку: Матеріали XI Погребняківських читань (10 – 12 жовтня 2007 р., м. Харків). – Х.: УкрНДІЛГА, 2007. – 254 с.
3. *Гурский В. В.* Красно-Тростянецкая лесная опытная станция. [Обзор научно-исследовательских работ за 35 лет] / В. В. Гурский, УкрНИИЛХА. – Х., 1959. – 116 с. – С. 47.
4. Державний архів Харківської області. – Ф. Р–1148 (Харківський сільськогосподарський інститут). – Оп. 7. – Спр. 7.
5. *Ирошников А. И.* Развитие селекции древесных пород в СССР // Достижения лесной науки на 50 лет. Сб. статей. – Красноярск: Красноярское кн. изд-во, 1967. – С. 232 – 257.
6. *Колесников А. И.* Лесоводственное и финансовое значение белой акации в степном лесоразведении // Сельское хозяйство и лесоводство. Журнал министерства земледелия. – 1916. – Июль. – С. 191 – 234.
7. *Колесников А. И.* Лесные ресурсы Украины и её экспортные возможности // Экспортные ресурсы Украины. – Х.: Издание редиздата Укрвнешторга и комиссии по подготовке русско-украинско-германского торгового договора, 1923. – С. 122 – 169.
8. *Колесніков О. І.* К вопросу о едином лесном органе // Сільськогосподарський пролетар. – 1923. – № 1. – С. 25 – 31.
9. *Колесніков О. І.* Лісова справа в народному господарстві і шляхи її відродження на Україні // Земельник. – 1924. – № 2. – С. 1 – 32.
10. *Колесніков О. І.* Обмежування лісового фонду України та відокремлення лісів селянського призначення // Земельник. – 1925. – № 3. – С. 52 – 56.
11. *Колесніков О. І.* Деякі відомості про сумах в Криму та на Україні. – Х.: Радянський селянин, 1927. – С. 1 – 26.
12. *Колесников А. И.* Лесные ресурсы УССР // Производительные силы, искусство, промышленность и торговля СССР. – Л.: Академия художеств, 1927. – 640 с.
13. *Колесніков О. І.* Про раси дуба звичайного (*Quercus robur* L.) та їх селекцію // Вісті ХСГІ. – 1928. – № 10. – С. 95 – 155.
14. *Колесніков О. І.* Про розведення найвигідніших порід на Україні // Український лісовод. – 1928. – № 8 – 9. – С. 42 – 50.
15. *Колесніков О. І.* Про раси дуба звичайного (*Quercus robur* L.) та їх селекцію // Вісті ХСГІ. – 1928. – № 10. – С. 95 – 155.
16. *Колесников А. И.* К вопросу о самоопылении (Inzucht, Inbreeding) лесных пород и его значении для лесной генетики и селекции / А. Колесников // Труды Всесоюзного съезда по генетике, селекции, семеноводству и племенному животноводству (Ленинград, 10 – 16 января 1929 г.). – Л.: Изд-е ред. коллегии съезда, 1929. – Т. 3: Изучение культурных растений. – С. 293 – 304.
17. *Колесников А. И.* Ближайшие задачи лесной селекции // Лесное хозяйство. – 1929. – № 2 – 3. – С. 42 – 49.
18. *Колесніков О. І.* Про потребу вивчати питання лісової генетики та селекції по лісових досвідних станціях та про деякі наслідки у цій справі на Україні // Резюме доповідей на міжнародньому конгресі з лісової досвідної справи в Стокгольмі 1929 р. – Х., 1929. – 44 с. – С. 22 – 25.
19. *Колесников А. И.* О получении быстрорастущих форм древесных лесных пород // Социалистическое лесное хозяйство и агролесомелиорация. – 1933. – № 2. – С. 32 – 42.
20. *Колесников А. И.* Методы получения быстрорастущих форм древесных пород // Социалистическое растениеводство. – 1933. – № 5 – 6.
21. *Колесников А. И.* Материалы к основному порайонному ассортименту деревьев и кустарников для озеленения Украины / А. Колесников, А. Корнильев // Сборник работ по зелёному строительству. – Х.: Всеукраинский научно-исследовательский институт коммунального хозяйства, 1934. – 327 с.
22. *Колесников А. И.* Из опыта озеленения городов УССР // Проблемы садово-парковой архитектуры. – М.: Академия архитектуры СССР, 1936. – С. 106 – 121.

23. Колесніков О. І. Нове в інтродукції й селекції деревних та квіткових рослин для цілей зеленого будівництва // Записки Харківського інституту комунального господарства. – 1936. – № 1. – С. 49 – 58.
24. Колесніков О. І. Новий метод одержання пилку декоративних, плодових і лісових деревних порід для селекційних потреб // Колесніков О. І. Роботи по зеленому будівництву. Записки Харківського інституту комунального будівництва № 2 серпень-вересень. – Х.: вид. Харківського інституту комунального будівництва Наркомгоспу УРСР, 1937. – 167 с. – С. 161 – 175.
25. Колесніков А. І. Декоративные формы древесных пород. – М.: Изд-во Министерства коммун. хоз-ва РСФСР, 1958. – 272 с.
26. Колесніков А. І. Список научных трудов, проектных и производственных работ и изобретений. (К 70-летию со дня рождения и 45-летию научной и производственной деятельности). – Сочи, 1958. – 13 с.
27. Колесніков А. І. Расширять исследования по лесной селекции // Лесное хозяйство. – 1969. – № 3. – С. 42 – 44.
28. Колесніков А. І. Колхицин и получение новых форм сельскохозяйственных растений. – Л.: Колос, [Ленингр. отд-ние], 1972. – 128 с.
29. Лось С. А. Внесок О. І. Колеснікова у розвиток лісової селекції // Лісова типологія в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку: Матеріали XI Погребняківських читань (10 – 12 жовтня 2007 р., м. Харків). – Х.: УкрНДІЛГА, 2007. – С. 246 – 247.
30. Пятницкий С. С. Исторический очерк факультета лесоводства / С. С. Пятницкий // 150 лет Харьковскому ордену Трудового красного знамени сельскохозяйственному институту им. В. В. Докучаева (1816 – 1966): Труды / Под ред. А. М. Гринченко. – К., 1966. – Т. 59. – С. 87 – 104.
31. Русские ботаники (Ботаники России – СССР). Биографо-библиографический словарь. – Т. 4. – М.: Изд-е Московского общества испытателей природы, 1952. – 654 с. – С. 266 – 267.
32. Шахов Д. Всеукраїнський науково-дослідний інститут комунального господарства (його організація та завдання). – Х., 1932. – 32 с.

Triputina N. P.

RESEARCH PAPERS OF PROFESSOR A. I. KOLESNIKOV (20 – 30-s of XX century)

The main directions of scientific research of professor A. I. Kolesnikov in Kharkiv period (1920 – 1930-s) are presented.

К е у w o r d s : scientific research, A. I. Kolesnikov.

Трипутина Н. П.

НАУЧНЫЕ ТРУДЫ ПРОФЕССОРА А. И. КОЛЕСНИКОВА (20 – 30-е гг. XX ст.)

Проанализированы основные научные работы профессора А. И. Колесникова харьковского периода его деятельности (1920 – 1930-е гг.) и определены главные направления его исследований этих лет.

К л ю ч е в ы е с л о в а : научные исследования, А. И. Колесников.

Одержано редколегією 13.05.2008 р.